УДК: 911.3 *https://doi.org/10.17721/2308-135X.2020.55.3-12*

Шушняк Володимир Миколайович,
кандидат географічних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна, e-mail: shushniak@gmail.com
Савка Галина Степанівна
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна, e-mail: savka.halyna@gmail.com
Шандра Юрій Ярославович
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна, e-mail: yuriyshandra@gmail.com

ГОЛОВНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВОДОДІЛ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ТУРИСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Мета. На основі загальногеографічного аналізу розкрити туристичний потенціал Головного європейського вододілу на території України.

Методика. Задіяно загальнонаукові методи аналізу, синтезу та узагальнення, використано картографічні методи засобами ГІС.

Результати. Проаналізовано особливості географічного розташування Головного європейського вододілу у європейському масштабі. Наведено нові факти з історії його досліджень. Побудовано гіпсометричний профіль по лінії вододілу, визначено його морфометричні показники.

За допомогою детального картографічного аналізу ідентифіковано український відтинок лінії Головного європейського вододілу. Визначено його розташування щодо фізико-географічного районування. Проведено регіональний аналіз атракційності туристичних об'єктів на лінії вододілу. Оцінено транскордонні та внутрішні транспортні можливості доступу до лінії вододілу. Визначено і здійснено координатну прив'язку найважливіших орогідрографічних елементів – пунктів перетину вододілів басейнів великих транскордонних річок: Дунаю, Вісли, Дністра, Дніпра, а також розкрито їхнє туристичне значення. Розкрито можливості туристичного використання об'єктів природно-заповідного фонду, які розташовані на лінії вододілу, зокрема таких національних природних парків, як: «Ужанський», «Бойківщина», «Яворівський», «Північне Поділля», «Шацький». Показано значення вододілу у розвитку сталого (екологічно зорієнтованого) туризму в міжнародних біосферних резерватах: «Східні Карпати» (словацько-українсько-польського), «Розточчя» (українсько-польського), «Західне Полісся» (польсько-українсько-білоруського). Проведено туристичну оцінку історико-культурних об'єктів, розташованих на лінії вододілу. Підкреслено значення міста Львова як окремої туристичної дестинації. Окреслено екологічні проблеми, які пов'язані з освоєнням туристичних ресурсів. Виділено окремі туристичні кластери дестинації, розкрито можливості їхнього використання. Підкреслено специфіку Головного європейського вододілу у загальній класифікації туристичних ресурсів.

Наукова новизна. Вперше розглянуто Головний європейський вододіл як окрему цілісну туристичну дестинацію, здійснено його детальний географічний аналіз, використано кластерний підхід до оцінки туристичних ресурсів, які розташовані на лінії вододілу.

Практична значущість. Результати дослідження допоможуть у процесах інтеграції України із загальноєвропейським туристичним простором, дадуть поштовх у плануванні нових туристських маршрутів, сприятимуть освоєнню туристичних ресурсів національних природних і регіональних ландшафтних парків, допоможуть у плануванні та розвитку туристичних кластерів.

Ключові слова: Головний європейський вододіл, туристична дестинація, туристичний кластер, річковий басейн.

УДК: 911.3 *https://doi.org/10.17721/2308-135X.2020.55.3-12*

Шушняк Владимир Николаевич,
кандидат географических наук, доцент
Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов, Украина, e-mail: shushniak@gmail.com
Савка Галина Степановна
Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов, Украина, e-mail: savka.halyna@gmail.com
Шандра Юрий Ярославович
Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов, Украина, e-mail: yuriyshandra@gmail.com

ГЛАВНЫЙ ЕВРОПЕЙСКИЙ ВОДОРАЗДЕЛ В УКРАИНЕ И ЕГО ТУРИСТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Цель. На основании общегеографического анализа раскрыть туристический потенциал Главного европейского водораздела на территории Украины.

Методика. Задействовано общенаучные методы анализа, синтеза и обобщения, использовано картографические методы средствами ГИС.

Результаты. Проанализированы особенности географического расположения Главного европейского водораздела в европейском масштабе. Приведены новые факты из истории его исследований. Построено гипсометрический профиль по линии водораздела, определены его морфометрические показатели.

С помощью детального картографического анализа идентифицирован украинский отрезок линии Главного европейского водораздела. Определено его расположение относительно физико-географического районирования. Проведен региональный анализ аттрактивности туристических объектов по линии водораздела. Оценены трансграничные и внутренние транспортные возможности доступа к линии водораздела. Определено и осуществлено координатную привязку важнейших орогидрографических элементов – пунктов пересечения водоразделов бассейнов крупных трансграничных рек: Дуная, Вислы, Днестра, Днепра, а также раскрыто их туристическое значение. Раскрыты возможности туристического использования объектов природно-заповедного фонда, расположенных по линии водораздела, в частности таких национальных природных парков, как: «Ужанский», «Бойкивщина», «Яворивский», «Северное Подолье», «Шацкий». Определено значение водораздела в развитии устойчивого (экологически

ориентированного) туризма в международных биосферных резерватах: «Восточные Карпаты» (словацко-украинско-польского), «Расточье» (украинско-польского), «Западное Полесье» (польско-украинско-белорусского). Проведено туристическую оценку историко-культурных объектов, расположенных по линии водораздела. Подчеркнуто значение города Львов как отдельной туристической дестинации. Определены экологические проблемы, связанные с освоением туристических ресурсов. Выделены отдельные туристические кластеры дестинации, раскрыты возможности их использования. Подчеркнуто специфику Главного европейского водораздела в общей классификации туристических ресурсов.

Научная новизна. Впервые рассмотрен Главный европейский водораздел как отдельную целостную туристическую дестинацию, осуществлен его детальный географический анализ, использовано кластерный подход к оценке туристических ресурсов, расположенных по линии водораздела.

Практическая значимость. Результаты исследования помогут в процессах интеграции Украины с общеевропейским туристическим пространством, дадут толчок в планировании новых туристских маршрутов, поспособствуют освоению туристических ресурсов национальных природных и региональных ландшафтных парков, помогут в планировании и развитии туристических кластеров.

Ключевые слова: Главный европейский водораздел, туристическая дестинация, туристический кластер, речной бассейн.

UDC 911.3 *https://doi.org/10.17721/2308-135X.2020.55.3-12*

Shushniak Volodymyr Mykolayovych,
PhD, Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv. Lviv, Ukraine,
e-mail: shushniak@gmail.com

Savka Halyna Stepanivna
Ivan Franko National University of Lviv. Lviv, Ukraine,
e-mail: savka.halyna@gmail.com

Shandra Yuri Yaroslavovych
Ivan Franko National University of Lviv. Lviv, Ukraine,
e-mail: yuriyshandra@gmail.com

THE MAIN EUROPEAN WATERSHED OF UKRAINE AND ITS IMPORTANCE IN TERMS OF TOURISM

Objective: On the basis of general geographical analysis to reveal the tourist potential of the Main European watershed on the territory of Ukraine.

Method. General scientific methods of analysis, synthesis and generalization as well as cartographic methods by the means of GIS have been used.

*Results:*The peculiarities of the geographical location of the Main European Watershed on a European scale have been analyzed. New facts from the history of its research have been presented. A hypsometric profile along the watershed line has been constructed, its morphometric parameters have been determined.

With the help of detailed cartographic analysis, the Ukrainian section of the Main European Watershed line has been identified. Its location in relation to the physical and geographical zoning has been determined. A regional analysis of tourist facilities attractiveness on the watershed line has been conducted. Cross-border and domestic transport opportunities for access to the watershed line have been assessed. The coordinate reference of the most important orohydrographic elements - the points of watersheds intersection of large transboundary rivers basins: Danube, Vistula, Dniester, Dnieper, as well as their tourist significance have been specified. Possibilities of tourist use of nature reserve fund objects which are located on the watershed line have been revealed, in particular of such national natural parks, as Uzhanian National Nature Park, Boikivschyna National Nature Park, Yavorivskyi National Park, Northern Podillia, Shatsk National Natural Park. The importance of the watershed for sustainable (ecologically oriented) tourism development in international biosphere reserves: "The Eastern Carpathians" (Slovak-Ukrainian-Polish), "Roztochia" (Ukrainian-Polish), "Western Polissya" (Polish-Ukrainian-Belarusian) has been demonstrated. Touristic assessment of historical and cultural sites located on the watershed line has been conducted. The importance of the city of Lviv as a separate tourist destination has been emphasized. Environmental problems related to the development of tourist resources have been outlined. Selected tourist clusters of the destination have been identified, the possibilities of their use have been revealed. The Main European Watershed specifics in general tourist resources classification have been emphasized.

Scientific novelty: For the first time, the Main European Watershed has been considered as a separate integrated tourist destination, its detailed geographical analysis has been performed, and a cluster approach has been used to assess the tourist resources located on the watershed line.

Practical significance. The results of the study will contribute to the integration process of Ukraine into the European tourist area, give impetus to new tourist routes planning, promote the development of tourist resources of national natural and regional landscape parks, support tourist clusters planning and developing.

Key words: Main European watershed, tourist destination, tourist cluster, river basin.

Постановка проблеми. Головний європейський вододіл (ГЄВ) є хорошим орієнтиром у плануванні туристських маршрутів. Він часто згадується у туристичній літературі як важливий географічний об’єкт, який підкреслює туристичну атракційність і созологічне значення місць, через які він пролягає. Лінія ГЄВ перетинає або безпосередньо прилягає до кордонів 11 країн, а її протяжність в Україні становить понад 700 км. Проте відсутність її чіткої топографічної ідентифікації і недостатньої географічної інтерпретації стримує його використання як елемента туристичної дестинації національного та міжнародного рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «Головний європейський вододіл» здавна використовується у географічній літературі. Воно згадане в географічних енциклопедичних словниках [30, С. 502; 4, С. 203], у працях корифеїв української географії С. Рудницького [13], О.

Степанів [17], К. Геренчука [11, 12], О. Шаблія [10] та ін. Лінія вододілу позначалася як на давніх [25] ,так на сучасних [10] картах. Часте звернення львівських географів до цього поняття пов'язане з тим, що Львів є єдиним великим (більше 100 тис. жит.) поселенням на Головному європейському вододілі. За останні роки до вивчення гідрологічних проблем, пов'язаних з тематикою ГЄВ, спонукав процес імплементації положень Водної Рамкової Директиви Європейського Союзу (ВРД ЄС), в основі якої лежить басейнова парадигма управління водними ресурсами. На міжнародному рівні інформаційне забезпечення виконання положень ВРД ЄС координує Європейське агентство довкілля (ЕЕА), яке у вільному доступі надає цифрову інформацію з делімітації річкових басейнів Європи [31]. В Україні також значно активізувались роботи з імплементації ВРД ЄС, свідченням чого є впровадження геопорталу «Державний водний кадастр: облік поверхневих водних об'єктів» [5], який уможливлює уточнення координатної прив'язки лінії ГЄВ. За результатами міжнародних проєктів опубліковано низку наукових монографій з детальним гідро-екологічний і гідро-ландшафтним аналізом річкових басейнів Прип'яті [2], Західного Бугу [23] Верхнього Дністра [29], які перетинає лінія ГЄВ.

Постановка завдання. Попри повний побасейновий територіальний аналіз, ГЄВ ще не розглядався як цілісний географічний об'єкт, тим паче як окрема туристична дестинація. Відтак актуальним є завдання детальної географічної характеристики ГЄВ, оцінки його туристичного потенціалу з метою оптимізації територіального планування туристичної галузі.

Виклад основного матеріалу. У гідрологічних і географічних підручниках [1, 6,18] частіше оперують поняттям «головний вододіл земної кулі» («головний вододіл Землі», «світовий вододіл»), наукове впровадження якого пов'язують з іменем російського топографа академіка А. Тілло. Першу картосхему світового вододілу за авторством А. Тілло було опубліковано в навчальному географічному атласі, виданому за редакцією Е. Петрі у 1917 р. Вона виконана в оригінальній проекції («Континентальна зірка» А. Тілло) (рис. 1) і, мабуть, завдяки схожості з відомим символом, набула популярності у радянських географів [9].

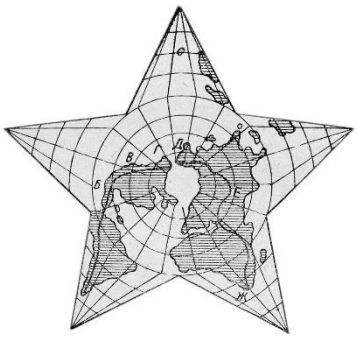

Рис. 1. Головний світовий вододіл у проекції «Континентальна зірка А. Тілло» (за Б. Аполловим, 1951)

Натомість поняття «європейський вододіл» є значно давнішим від поняття «світовий вододіл». Воно згадується польським географом Вінцентом Полем у публікації, яка присвячена природним особливостям Європи, ще у 1851 році: «Якщо від південних берегів Іспанії провести лінію через простори Європейського суходолу аж до витоків Печори, то видно, що у цьому напрямку виділяється певний хребет, який води ніде не перервали. Це європейський вододіл, який ділить суходіл, стосовно стоку води, на два великі простори: південно-східне і північно-західне сточища» [26, С. 32, переклад наш].

ГЄВ розділяє сточища (периферійні області стоку за М. Львовичем і О. Чоботарьовим) Атлантичного і Північного Льодовитого океанів від Середземноморського, Чорноморського і Каспійського периферійних областей стоку. Лінія вододілу трасується від Гібралтарської протоки (м. Таріфа) [32] хребтами Кордильєри Бетіки, Іберійських гір, Піренеїв, Центрального Французького масиву, Вогезів, Альп, Судетів, Карпат, а також перетинає Волино-Подільську височину, Українське і Білоруське Полісся, Смоленсько-Московську і Валдайську височини, і Північними Увалами і Уральськими горами доходить. Карської губи на субарктичному узбережжі. У 2010 р. ландшафтно-історичною експедицією «Урал – межа Європи і Азії», організованою Російським географічним товариством, було уточнено кінцевий північно-східний пункт Європи, який розташований в підніжжі хребта Північний Актау між затокою Кочак і західним уступом плато Устюрт [14].

ГЄВ входить на територію України з боку польсько-словацького пограниччя на вершині

Кременець (1221 м) на перетині державних кордонів України, Польщі та Словаччини. Далі упродовж 32 км лінія ГЄВ збігається з кордоном України (Великоберезнянський район Закарпаття і Польщі (Бещадський повіт Прикарпатського воєводства). Тут вододіл розділяє басейни річок Уж (система Дунаю) і Сян (система Вісли). Географи на цьому відтинку вододілу стикаються з проблемою неузгодженості природної регіоналізації українсько-польського прикордоння. З метою вирішення цієї проблеми нами зроблено деякі зміни на схемі регіонального фізико-географічного поділу прикордонних територій України (рис. 3). [19]. Отже, на території Польщі характеризовану територію відносять до мезорегіону Західних Бещадів макрорегіону Лісистих Бескидів, а в Україні – до двох фізико-географічних областей – Полонинсько-Чорногірської і Вододільно-Верховинської. Загалом цей відтинок ГЄВ проходить гірськими хребтах з подібними ландшафтами, але з різними тектонічними структурами, які розділені вузькою улоговинною смугою Лубня–Волосате. Тут розташований перевал Бескид під Менчулом (785 м), на якому облаштований тимчасовий прикордонний перехід. Відкриття цього переходу має важливе значення для туристичного освоєння ГЄВ, оскільки уможливлює доступ для цікавих туристичних атракцій, які знаходяться на суміжних територіях Ужанського національного природного парку (Україна) і Бещадського парку народового (Польща). До цих атракцій належить об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи», пам'ятки природи «Гора Кременець» і «Полонина Равка», меморіальний цвинтар Першої світової війни на г. Черемха тощо.

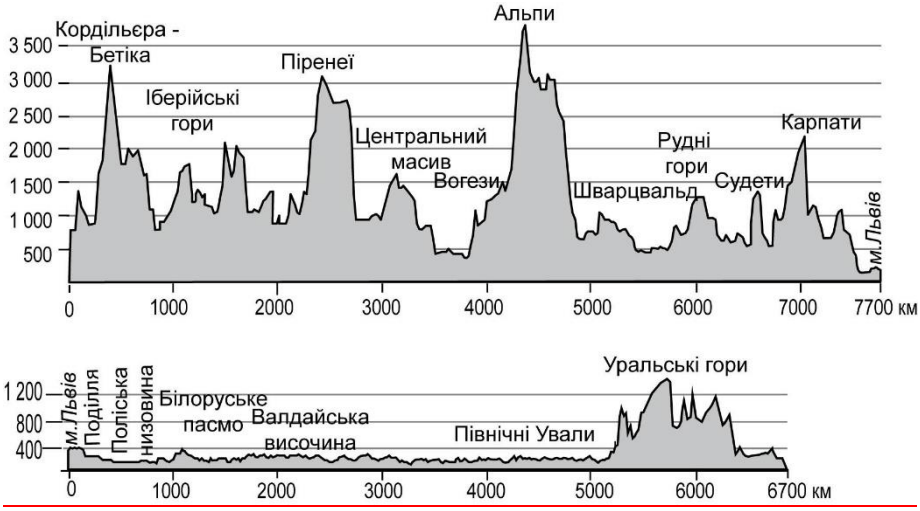

Рис. 2. Гіпсографічний профіль по лінії Головного європейського вододілу, побудований за цифровою моделлю рельєфу GTOPO 30

На межі Закарпатської та Львівської областей ГЄВ відходить від державного кордону і продовжується лінією розділу сточищ Сяну і Дністра. Поблизу Ужоцького перевалу (852 м н.р.м) розташований важливий орогідрографічний елемент – пункт перетину вододільних ліній великих транскордонних річок: Дунаю (р. Уж), Вісли (р. Сян) і Дністра (р. Ропа – доплив р. Стрий).

Фізико-географічні області України: 1.1U – Західне Полісся, 1.2U – Волинське Полісся, 2.1U – Волинська височинна область, 2.2U – Область Малого Полісся, 2.3U – Розтоцько-Опільська горбогірна область, 2.4U – Західноподільська височинна область, 3.1U – Прикарпатська височинна область, 3.2U – Зовнішньокарпатська область, 3.3U – Вододільноверховинська область, 3.4U – Полонинсько-Чорногірська область, 3.5U – Вулканічно-міжгірна-улоговинна область,

Фізико-географічні макрорегіони Польщі: 1.1P – Західне Полісся, 1.2P – Волинське Полісся, 1.3P – Південнопідляська низина, 1.4P – Середньомазовецька низина, 2.1P – Розточчя, 2.1P – Люблінська височина, 3.1P – Волинська височина, 3.2P – Котловина Побужжя, 4.1P – Сандомирська котловина, 4.2P – Сянско-Дністровське плато, 4.3P – Середньебескидське узгір'я, 4.4P – Бескиди лісисті.

Рівноцінний за значенням на українському відтинку ГЄВ є пункт перетину вододільних ліній басейнів річок Дніпра, Вісли і Дністра, який розташований на Поділлі. Від Ужоцького перевалу ГЄВ упродовж 39 км, супроводжуючи долину р.Сян, тягнеться двома низькогірними пасмами до села Кривка, де він знову переходить на територію Польщі. Згідно фізико-географічної регіоналізації це територія природного району Стрийсько-Сянської верховини Вододільно-Верховинської області Карпат. У 1997 р. тут було створено регіональний ландшафтний парк

«Надсянський», який разом з Ужанським національним природним парком увійшов до Міжнародного біосферного резервату «Східні Карпати». Вздовж ГЄВ прокладено туристський маршрут «Від витоку Сяну до витоку Дністра». Наявність низки туристичних природних та історико-культурних об'єктів, а також хороший автомобільний і залізничний доїзди дозволяють виокремити цю територію як окремий туристичний кластер.

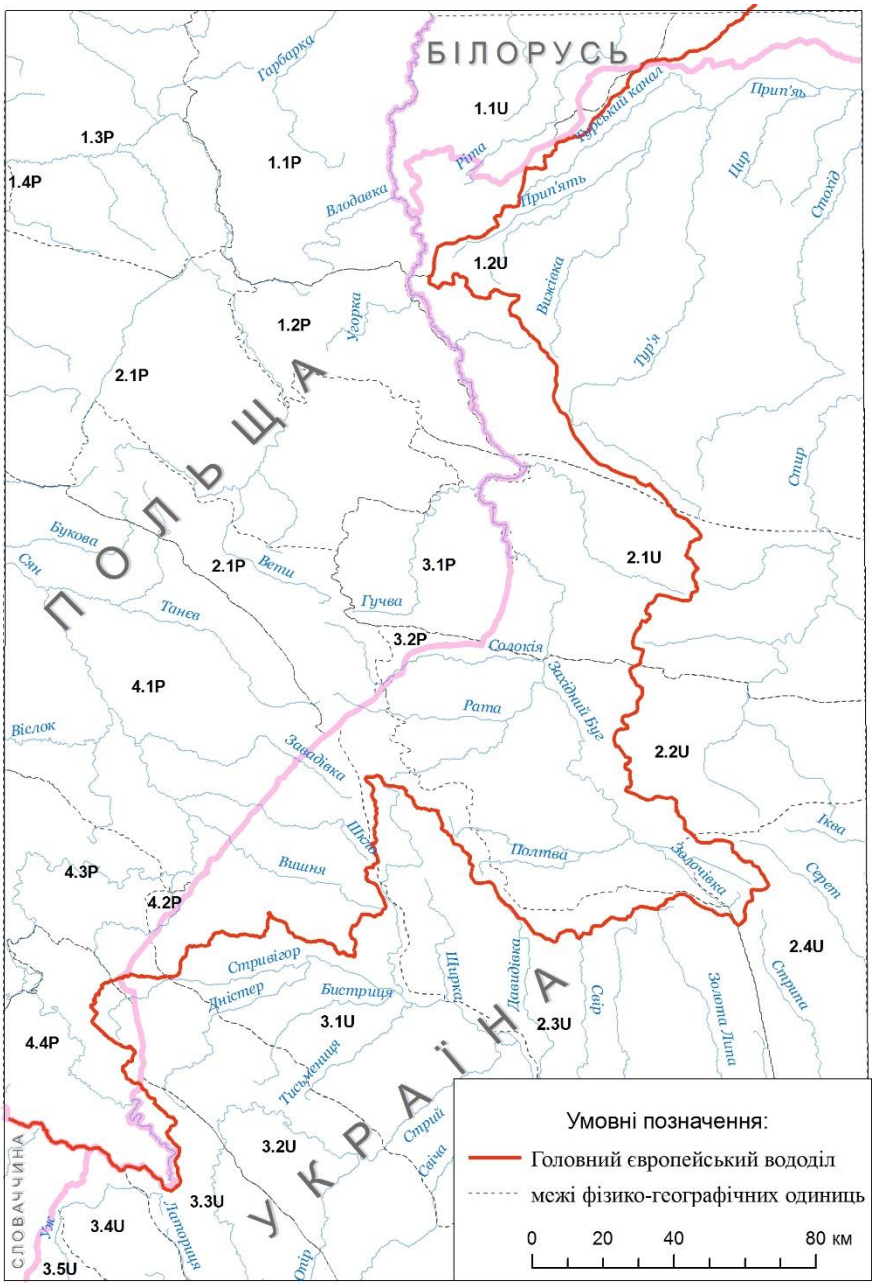

Рис. 3. Головний європейський вододіл на схемі фізико-географічного районування

Після 50-кілометрового проходження територією Польщі між басейнами річок Дністра, Сяну і його допливу Вирви ГЄВ знову входить на українську територію між селами Мігово і Катина Старосамбірського району Львівської області. Далі впродовж 15 км він проходить низькогір'ям Верхньо-Дністерських Бескидів фізико-географічної області Скибових Карпат і в районі міста Хирів виходить на височини Передкарпаття. На цьому відтинку вододілу цікавими туристичними об'єктами є геологічний розріз на горі Радич, соляні копальні між Добромелем і Хировим, легендарний туристський маршрут «Шляхами бравого солдата Швейка». Тут функціонують автомобільний і залізничний прикордонні переходи.

У межах Передкарпаття ГЄВ простягається на 115 км від міста Хирова Старосамбірського району до села Речичани Городоцького району Львівської області. На цьому відтинку ГЄВ відділяє

Передкарпатське сточище Дністра від водозборів правих допливів Сяну (Вирви, Вишні, Шкла). За геоморфолого-генетичними ознаками – це територія південно-східного краю давнього окського материкового зледеніння, яке суттєво вплинуло на перебудову річкової мережі, а також на формування ГЄВ. Свідченням зледеніння є знахідки скандинавських ератичних валунів в кар'єрних розрізах на хвилястій моренній рівнині. Найвідомішим з них є розріз в селі Крукеничі, який ґрунтовно досліджено М.В. Зденюком і М.С. Демидюком під керівництвом проф. К.І. Геренчука [3]. Вивчення проблем перебудови річкової мережі на Сянсько-Дністерському межиріччі має цікаву історію, пов'язану з науковою дискусією на сторінках часопису «Kosmos» між непересічними географами світового рівня Степаном Рудницьким і Євгеніушом Ромером [27, 28].

В околицях села Чайковичі (Самбірський район) головне русло Дністра знаходиться від лінії ГЄВ на віддалі всього 2 км. Це стало підставою у середині XVIII ст. розробити проєкт суднохідного каналу, який би з'єднував водні шляхи від Чорного і Балтійського морів шляхом перекидання Дністерських вод через річки Вишню і Сян до Вісли. Цей проєкт не було реалізовано, натомість у період 1775–1783 рр. за владарювання останнього польського короля Станіслава Августа Понятовського на Поліссі було споруджено суднохідний канал («Королівський», інша назва «Дніпро-Бузький»), який сполучив річки Західний Буг і Прип'ять та функціонував майже донині.

За селом Речичани Городоцького району ГЄВ входить у Розтоцько-Опільську горбогірну область. Довжина цього відтинка становить понад 170 км. Верхів'ями річки Полтви у м. Львові область умовно ділиться на дві частини: Розтоцьку та Опільську. Лінія ГЄВ у розтоцькій частині в плані утворює гостколінний вигин, розділяючи сточища верхів'їв приток Сяну (Шкло, Завадки) і Західного Бугу (Рата, Полтва) від обширного сточища р. Верещиця (доплив Дністра). Рельєф неоднорідний з чергуванням хвилястих горбовин і плоско-вершинних горбогір'їв, складеними головно вапняками, пісковиками і пісками неогену. Повсюдно трапляються сліди давнього зледеніння у вигляді перемитої морени та флювіогляціальних відкладів у прохідних долинах, які надають навколишньому залісненому ландшафту ерозійно-останцевого вигляду [22]. В околицях с. Добростани та смт Шкло по обидві сторони від ГЄВ розташовані найдавніші водозабори, з яких постачали воду до Львова. Загалом Розтоцька частина вододілу є згромадженням туристично-рекреаційних установ з добре розвинутою інфраструктурою. Тут з 1998 р. функціонує Яворівський національний природний парк, який у 2011 році увійшов до міжнародного біосферного резервату «Розточчя». У Яворівському НПП біля села Дубровиця встановлено вказівник з позначенням ГЄВ, поки що єдиний на українському відтинку вододілу. Однак певні обмеження у туристичному освоєнні ГЄВ тут створює військовий полігон, через який лінія вододілу простягається на більш як 20 кілометрів.

До Львова ГЄВ заходить із західної сторони через смт Брюховичі – давнього відпочинкового центру, який знаходиться у переліку курортних міст України [16].

Львів слід розглядати як окрему туристичну дестинацію на лінії ГЄВ. Професор О.І. Шаблій так пише про важливість ГЄВ для Львова: «У загальноєвропейському вимірі Львів розташований у хрестосердді на перетині Головного європейського вододілу і найкоротшої лінії між Балтійськими і Чорними морями. Це осереддя володіє специфічною «ідеєю міста» (idea loci) – духовною геокосмічною субстанцією, енергетичний потенціал якої не вичерпується віками і постійно трансформує її у витвори людських рук і розуму» [10].

Лінія ГЄВ довжиною 25,5 км ділить Львів на дві частини майже однаковими за площами (57% площі відноситься до Балтійського сточища, відтак 47% – до Чорноморського). ГЄВ сформувався у Львові шляхом перебудови річкових систем у післяльодовиковий період. Унаслідок майже тисячолітньої експлуатації підземних вод, перетворення головної водної артерії міста – річки Полтви, у стічний колектор, призвели до відмирання більшості річок Львова [20].

Після Львова, від села Пасіки-Зубрицькі ГЄВ входить на Опілля, яким простягається майже впродовж 90 км аж до села Плугів Золочівського району Львівської області. Це надзвичайно цікавий відтинок ГЄВ і у природничому, і в культурно-історичному сенсі. Він відповідає кульмінаційним висотам Поділля: Давидів (350 м) – Монастир (353 м) – Хом (440 м) – Камула (471) – Камінна (Лиса) гора (383 м) – Яструбська гора (405 м) – Замчисько (458 м) – Вежа-Крук (419 м) – Вапнярка (460 м). На усьому протязі цього відтинку лінія ГЄВ дуже близько підходить до межі Опілля з рівниною Верхнього Бугу і Стиру 100-метровим уступом, який отримав назву «Північний Подільський уступ». У 1935 р. при «Польському Товаристві природничників ім. Коперника» було створено «Комісію для вивчення Північного Подільського уступу». Результати досліджень членів комісії публікувались у часописі «Kosmos», та окремо видавались відбитки статей з серійним позначенням «Prace Komisji dla Badan Północnej krawędźi Podola» [24]. Від півдня приуступну смугу горбистого

рельєфу місцеве населення називає Гологорами. Тут беруть початок допливи Дністра: Давидівка, Свірж, Гнила Липа. На вододілі знаходяться ландшафтний заказник «Романівський», комплексна пам'ятка природи «Гора Вапнярка», ботанічна пам'ятка природи «Лиса Гора». Серед історико-культурних об'єктів вирізняються: історико-культурний парк «Древній Звенигород», руїни замку в Старому Селі, Свято-Успенська Унівська Лавра, давнє городище в ур. Вали.

Перед горою Вапняркою лінія вододілу входить на територію національного природного парку «Північне Поділля», створеного у 2010 р. Парк має складну планову конфігурацію. При площі 15587,92 га він складається із 223 роз'єднаних масивів і ділянок.

За селом Плугів Золочівського району на межі з Тернопільщиною лінія ГЄВ, як і територія НПП «Північне Поділля», входить у іншу фізико-географічну, Західноподільську височинну область, яку перетинає у її північно-західній частині впродовж 50 км. За насиченням пам'яток природної та культурно-історичної спадщини це чи не найбільш перспективний туристичний відтинок ГЄВ. Починаючи від одного з найдавніших Волино-Подільсько-Карпатського торгового тракту на межі Львівської й Тернопільської областей лінія ГЄВ простягається через ландшафтний заказник «Верхньобузький», ботанічну пам'ятку природи «Сасівська», Підгорецький замок, історико-культурний заповідник «Древній Плісненськ», осередок традиційних гончарних промислі «Гавареччина», комплексну пам'ятку природи «Підлиська гора» («Гора Маркіяна Шашкевича»), Олеський замок тощо. НПП «Північне Поділля» вирізняється наявністю ще одного важливого орогідрографічного елементу на лінії ГЄВ, як-от: уже згаданий раніше пункт перетину вододільних ліній басейнів Дніпра Вісли і Дністра. Цей пункт має такі географічні координати: 25° 00' 43,2" сх. д. та 49° 55' 55" пн. ш., абсолютна висота – 401,4 м [21].

Між селом Ожидів і селищем Олесько Буського району Львівської області ГЄВ покидає територію Поділля і заходить на простори Малого Полісся. Тут ГЄВ упродовж 77 км розділяє басейни річок Західного Бугу і Стиру. Звідси інша, більш поширена у польській географічній літературі, назва цього регіону – рівнини Верхнього Бугу і Стиру. Перетинаючи Мале Полісся, ГЄВ простягається здебільшого лісистими місцевостями, складеними крейдовими мергелями, перекритими флювіогляціальними та еоловими пісками, які засвідчують генетичний зв'язок цієї території з процесами, які проходили на периферії давніх зледенінь. У туристичному плані територія малоатракційна. Заслуговують на увагу лише архітектурні пам'ятки в селах Грабове Буського району, Вузлове Радехівського району, Княже Сокальського району, у місті Радехів. У туристичному сенсі ГЄВ на Малому Поліссі слід віднести до транзитного типу дестинацій, тому важливим є встановлення відповідних вказівників ГЄВ на автомагістралях Львів–Броди–Київ та Львів–Радехів–Луцьк.

Схожим за рівнем туристичної атракційності є відтинок ГЄВ у межах Волинської височинної області, у якій лінія вододілу трасується на 70 км від межі Львівщини з Волинню до автомагістралі Володимир-Волинський–Луцьк. Тут ГЄВ закладений на зайнятій сільськогосподарськими угіддями лесовій хвилястій рівнині між водозборами приток Західного Бугу і Случа. Від загалом монотонних краєвидів вирізняється більшою різноманітність межиріччя р.Свинарейки (притока р. Луг у Західно-Бузькій системі) і р. Турії (притока Прип'яті), поблизу якого сформувався особливий Володимиро-Волинський туристичний кластер.

Найдовшим (понад 200 км) є відтинок ГЄВ в межах Полісся. Увійшовши на Полісся, ГЄВ впродовж 30 км супроводжує долину р. Турії паралельно межі з Волино-Подільською височиною. Від села с. Овлочин, не змінюючи вергентності, ГЄВ розділяє водозбори Західного Бугу і Прип'яті. Між селами Столінські Смоляри і Забужжя вододіл наближається до русла Західного Бугу і верхів'їв Прип'яті на відстань 3-5 км. Далі, огинаючи верхів'я Прип'яті, прямує від Шацького поозер'я в північно-східному напрямку і між селами Залисся та Щетинська Воля Ратнівського району Волинської області переходить на територіє Білорусі.

Найцікавішою поліською частиною вододілу у ландшафтно-гідрологічному та туристичному сенсі є територія Шацького поозер'я. Ідентифікувати тут лінію ГЄВ досить важко. На геопорталі державного водного кадастру показано лінію вододілу східніше Шацьких озер. Однак, на карті кінця XIX ст. показано лінію вододілу Західного Бугу і Прип'яті між озерами Пулемецьким з одного боку та Світязем і Луки – з іншого [8].

Зазначимо, що ця карта складалася у час, коли територія Шацького поозер'я ще не зазнала меліорації, тому такі розбіжності є досить ймовірними. Деяке підтвердження цього є в монографії з геології і гідрогеології Шацького поозер'я [7].

На лінії Поліської частини ГЄВ розташовано декілька об'єктів природо-заповідного фонду, з яких найвідомішим є Шацький національний природний парк, який є осередком не тільки

природоохоронної, але й організаційно-туристичної справи. У 2012 році Шацький НПП увійшов до біосферного резервату «Західне Полісся».

Висновки. За атракційною ознакою ГЄВ безумовно є туристичним об'єктом, а зважаючи на субконтинентальну локалізацію – міжнародного рівня. Специфіка ГЄВ полягає у його «нематеріальності», подібною в Україні є «Дуга Струве» – об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО.

На території України ГЄВ перетинає три фізико-географічні краї (макрорегіони) і дев'ять фізико-географічних областей (мезорегіонів), як-от: у Гірсько-Карпатському краї – Полонинсько-Чорногіську, Вододільноверховинську, Зовнішньо-Карпатську, Прикарпатську височинну; у Люблінсько-Волиноподільському краї (Західноукраїнському) [10] – Розтоцько-Опільську горбогірну, Західно-Подільську височину, Мале Полісся, Волинське Опілля; у Поліському краї – Волинське Полісся, Західне Полісся. Кожен відтинок ГЄВ у межах фізико-географічних областей слід розглядати як туристичні дестинації з певним набором туристичних ресурсів та відповідною інфраструктурою. Окремо треба виділити туристичні дестинації в межах національних природних парків та регіональних ландшафтних парків, а також міста Львова.

Стимулом для розвитку сталого (екологічно зорієнтованого) туризму є розташування на лінії ГЄВ міжнародних біосферних резерватів: «Східні Карпати» (словацько-українсько-польського), «Розточчя» (українсько-польського), «Західне Полісся» (польсько-українсько-білоруського).

Список використаних джерел

1. Аполлов Б. А. Учение о реках / Аполлов Б. А. – М.: Издательство Московского университета, 1951. – 522 с.
2. Ануфриев В. Н. Управление трансграничным бассейном Днепра: суббассейн реки Припяти: [монография] / В. Н. Ануфриев, К. А. Алиев, С. А. Афанасьев, Е. П. Богодяж, В. Н. Босак; ред.: А. Г. Ободовский, А. П. Станкевич, С. А. Афанасьев. – К.: Кафедра, 2012. – 447 с.
3. Геренчук К. І. До четвертинної палеогеографії Сансько-Дністровського межиріччя // Палеогеографічні умови території України в пліоцені і антропогені / К. І. Геренчук, М. С. Демедюк, М. В. Зденюк. – К.: Наук. думка, 1966. – С. 5–19.
4. Географічна енциклопедія України: в 3 т. Т. 1 / ред. кол.: О. М. Маринич та ін. – 1989. – 416 с.
5. Державний водний кадастр: облік поверхневих водних об'єктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://geoportal.davr.gov.ua:81/
6. Загальна гідрологія : [підручник] / В. К. Хільчевський, О. Г. Ободовський, В. В. Гребінь та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 399 с.
7. Залеський І. І. Шацьке поозер'я: Геологічна будова та гідрогеологічні умови / І. І. Залеський, Ф. В. Зузук, В. Г. Мельничук, В. В. Матеюк, Г. І. Бровко. UNSPECIFIED. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Луцьк. – Т. 1, 2014. – 190 с.
8. Карта Полесья с обозначением линий нивелировки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.etomesto.ru/map-belarus_polesie_hodovye-linii-1874/
9. Крубер А. А. Общее землеведение. М.-Л.: Учпедгиз,1938. – 469 с.
10. Львів: Комплексний атлас / відп. ред. О. І. Шаблій. – К.: ДНВП «Картографія», 2012. – 192 с.
11. Природа Львівської області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів: Вища школа, 1972. – 151 с.
12. Природа Волинської області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів: Вища школа, 1975. – 147 с.
13. Рудницький С. Знадоби до морфології Підкарпатського сточища Дністра / С. Рудницький / Зб. матем.-природ. секції НТШ. – Т. 2. – 1907. – 79 с.
14. Русское географическое общество [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.rgo.ru/ru/grant/landshaftno-istoricheskaya-ekspediciya-ural-granica-evropy-i-azii
15. Савка Г., Шушняк В. Ландшафтно-созологічний аналіз геосайтів Українського Розточчя / Геотуризм: практика і досвід. Матер. ІІ міжнар. наук.-практ. конф. (5–7 травня 2016 р., Львів). – Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2016. – С. 64–66.
16. Савка Г. С., Шушняк В. М. Ландшафтно-краєзнавчі маршрути в околицях Розтоцького ландшафтного-геофізичного стаціонару / Довготермінові спостереження довкілля: досвід, проблеми, перспективи: матеріали Міжнар. наук. семінару (Львів–Брюховичі, 10–12 травня 2019 р.). – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – С. 176– 178.
17. Степанів О. Сучасний Львів: [путівник] / Олена Степанів. – Краків; Львів, 1943. – 168 с.
18. Основи загальної гідрології / за ред. Левківського С.С. – К: Вища школа, 1975. – 192 с.
19. Шушняк В., Савка Г. Проблеми фізико-географічної регіоналізації Розточчя // Фізична геогр. та геоморф. – К.: ВГЛ Обрії, 2014. – Вип. 46, Т. 2. – С. 222–230).
20. Шушняк В. М., Савка Г. С., Вергелес Ю. Результати інвентаризації водних об'єктів м. Львова / Вісник Львівського університету. Серія: Географічна / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2014. – Вип. 48. – С. 322–327.
21. Шушняк В., Шелест Д., Савка Г., Шуліга Є. Особливості фізико-географічного положення Національного природного парку «Північне Поділля» // Природа Волині й Поділля: дослідження та охорона: Матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції (м. Броди, 3–5 червня 2015 року). – Львів: Ліга-Прес, 2015. – С. 63–68.
22. Яворський Б. І., Савка Г. С., Шушняк В. М. Нові геотуристичні маршрути візит-центру «Верещиця» Яворівського національного природного парку / Природоохоронні, екоосвітні, рекреаційно-туристичні та історико-культурні аспекти сталого розвитку Розточчя: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції, присвяченої 20-річчю створення Яворівського національного природного парку. – смт Івано-Франкове; Львів: ЗУКЦ, 2018. – С. 299–308.
23. Zlewnie rzek Bugu i Narwi. Zasoby wodne i przyrodnicze: Monografia, Wyższa Szkoła Ekologii i Zarz ądzania w Warszawie. Warszawa, 2007. – 448 s.
24. Jahn A. Północna krawędź Podola i historia jej badań // Czasopismo geograficzne // Polskie towarystwo geograficzne. – T. LX, zeszyt 3. – 1989. – S. 353–365.
25. Plan królewskiego stołecznego miasta Lwowa (z entklawą Jalowiec takze Maszów. I cześć. – Lwów. – 1890.
26. Pol W. Północny wschód Europy pod względem natury, Prelekcje W. Pola, z. 1, Drukarnia Uniwersytecka, Kraków, 1851. – S. 94–111.
27. Rudnicki S. Polemika w sprawie historii doliny Dniestru // Kosmos – Lwów, 1907. – Rocz. 32. – S. 91–92.
28. Romer E. Odpowiedź Dr. Stefanowi Rudnickiemu w sprawie historyi doliny Dniestru. 1907 s.93-94. Kosmos. – Lwów, 1907. – Rocz. 32.
29. Roth, M., R. Nobis, V. Stetsiuk, I. Kruhlov (Eds) (2008): Transformation processes in the Western Ukraine – Concepts for a sustainable land use. Weißensee Verlag Berlin 2008. 602 pages.
30. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – T. 5: [Kutowa Wola – Malczyce] / Red.: Chlebowski Bronisław,

Sulimierski Filip, Walewski Władysław. – Warszawa, 1884. – 960 s.
31. WISE – Water Information System for Europe is the European information gateway to water issues [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://water.europa.eu/
32. 2rouesenliberté [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://www.2rouesenliberte.fr/divisiora-2012.

Список использованных источников

1. Аполлов Б. А. Учение о реках / Аполлов Б. А. – М.: Издательство Московского университета, 1951. – 522 с.
2. Ануфриев В. Н. Управление трансграничным бассейном Днепра: суббассейн реки Припяти: [монография] / В. Н. Ануфриев, К. А. Алиев, С. А. Афанасьев, Е. П. Богодяж, В. Н. Босак; ред.: А. Г. Ободовский, А. П. Станкевич, С. А. Афанасьев. – К.: Кафедра, 2012. – 447 с.
3. Геренчук К. И. К четвертичной палеогеографии Санско-Днестровского междуречья // Палеогеографические условия территории Украины в плиоцене и антропогене / К. И. Геренчук, М. С. Демедюк, М. В. Зденюк. – К.: Наук. мнение, 1966. – С. 5–19.
4. Географическая энциклопедия Украины: в 3 т. Т. 1 / ред. кол.: А. М. Маринич и др. – 1989. – 416 с.
5. Государственный водный кадастр: учет поверхностных водных объектов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http: //geoportal.davr.gov.ua:81/
6. Общая гидрология: [учебник] / В. К. Хильчевский, А. Г. Ободовский, В. В. Гребень и др. – М.: Издательско-полиграфический центр «Киевский университет», 2008. – 399 с.
7. Залесский И. Шацкое поозерье: Геологическое строение и гидрогеологические условия / И. И. Залесский, Ф. В. Зузук, В. Г. Мельничук, В. В. Матеюк, Г. И. Бровко. UNSPECIFIED. Схидноевроп. нац. ун-т им. Леси Украинский, Луцк. – Т. 1, 2014. – 190 с.
8. Карта Полесья с обозначением линий нивелировки [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.etomesto.ru/map-belarus_polesie_hodovye-linii-1874/
9. Крубер А. А. Общее землеведение. М.-Л.: Учпедгиз,1938. – 469 с.
10. Львов: Комплексный атлас / отв. ред. А. И. Шаблий. – М .: ГНПП «Картография», 2012. – 192 с.
11. Природа Львовской области / под ред. К. И. Геренчука. – Львов: Высшая школа, 1972. – 151 с.
12. Природа Волынской области / под ред. К. И. Геренчука. – Львов: Высшая школа, 1975. – 147 с.
13. Рудницкий С. Знадобы к морфологии Подкарпатского сточища Днестра / С. Рудницкий / Сб. матем.-естеств. секции НОШ. – Т. 2. – 1907. – 79 с.
14. Русское географическое общество [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://www.rgo.ru/ru/grant/landshaftno-istoricheskaya-ekspediciya-ural-granica-evropy-i-azii
15. Савка Г., Шушняк В. Ландшафтно-созологический анализ геосайтов Украинского Расточья / Геотуризм: практика и опыт. Матер. II междунар. научно-практической. конф. (5–7 мая 2016, Львов). – Львов: НПФ «Карты и Атласы», 2016. – С. 64–66.
16. Савка А. С., Шушняк В. М. Ландшафтно-краеведческие маршруты в окрестностях Растоцкого ландшафтного-геофизического стационара / Долгосрочные наблюдения окружающей среды: опыт, проблемы, перспективы: материалы междунар. наук. семинара (Львов–Брюховичи, 10–12 мая 2019). – Львов: ЛНУ имени Ивана Франко, 2019. – С. 176–178.
17. Степанов А. Современный Львов: [путеводитель] / Елена Степанов. – Краков; Львов, 1943. – 168 с.
18. Основы общей гидрологии / под ред. Левковский С.С. – К: Высшая школа, 1975. – 192 с.
19. Шушняк В., Савка Г. Проблемы физико-географической регионализации Расточья // Физическая геогр. и геоморф. – М.: БГЛ Горизонты, 2014. – Вып. 46, Т. 2. – С. 222–230.
20. Шушняк В. М., Савка А. С., Вергелес Ю. Результаты инвентаризации водных объектов г. Львова / Вестник Львовского университета. Серия: Географическая / Львовский национальный. ун-т им. И. Франко. – Львов, 2014. – Вып. 48. – С. 322–327.
21. Шушняк В., Шелест Д., Савка Г., Шулига Е. Особенности физико-географического положения Национального природного парка «Северное Подолье» // Природа Волыни и Подолья: исследования и охрана: Материалы Первой международной научно-практической конференции (г. Броды, 3-5 июня 2015 года). – Львов: Лига-Пресс, 2015. – С. 63–68.
22. Яворский Б. И., Савка А. С., Шушняк В. М. Новые геотуристические маршруты визит-центра «Верещица» Яворивского национального природного парка / Природоохранные, экообразовательной, рекреационно-туристические и историко-культурные аспекты устойчивого развития Расточья: материалы междунар. научно-практической. конференции, посвященной 20-летию создания Яворивского национального природного парка. – пгт Ивано-Франково; Львов: ЗУКЦ, 2018. – С. 299–308.
23. Zlewnie rzek Bugu i Narwi. Zasoby wodne i przyrodnicze: Monografia, Wyższa Szkoła Ekologii i Zarz ądzania w Warszawie. Warszawa, 2007. – 448 s.
24. Jahn A. Północna krawędź Podola i historia jej badań // Czasopismo geograficzne // Polskie towarystwo geograficzne. – T. LX, zeszyt 3. – 1989. – S. 353–365.
25. Plan królewskiego stołecznego miasta Lwowa (z entklawą Jalowiec takze Maszów. I cześć. – Lwów. – 1890.
26. Pol W. Północny wschód Europy pod względem natury, Prelekcje W. Pola, z. 1, Drukarnia Uniwersytecka, Kraków, 1851. – S. 94–111.
27. Rudnicki S. Polemika w sprawie historii doliny Dniestru // Kosmos – Lwów, 1907. – Rocz. 32. – S. 91–92.
28. Romer E. Odpowiedź Dr. Stefanowi Rudnickiemu w sprawie historyi doliny Dniestru. 1907 s.93-94. Kosmos. – Lwów, 1907. – Rocz. 32.
29. Roth, M., R. Nobis, V. Stetsiuk, I. Kruhlov (Eds) (2008): Transformation processes in the Western Ukraine – Concepts for a sustainable land use. Weißensee Verlag Berlin 2008. 602 pages.
30. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – T. 5: [Kutowa Wola – Malczyce] / Red.: Chlebowski Bronisław, Sulimierski Filip, Walewski Władysław. – Warszawa, 1884. – 960 s.
31. WISE – Water Information System for Europe is the European information gateway to water issues [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://water.europa.eu/
32. 2rouesenliberté [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://www.2rouesenliberte.fr/divisiora-2012.

References

1. Apollov B. A. Ucheniye o rekakh / Apollov B. A. – M.: Izdatelstvo Moskovskogo universiteta, 1951. – 522 s. (In Russian).
2. Anufriyev V. N. Upravleniye transgranichnym basseynom Dnepra: subbasseyn reki Pripyati: [monografiya] / V. N. Anufriyev, K. A. Aliyev, S. A. Afanasyev, Ye. P. Bogodyazh, V. N. Bosak; red.: A. G. Obodovskiy, A. P. Stankevich, S. A. Afanasyev. – K.: Kafedra, 2012. – 447 c. (In Russian).
3. Herenchuk K. I. Do chetvertynnoyi paleoheohrafiyi Sans′ko-Dnistrovs′koho mezhyrichchya // Paleoheohrafichni umovy terytoriyi Ukrayiny v pliotseni i antropoheni / K. I. Herenchuk, M. S. Demedyuk, M. V. Zdenyuk. – K.: Nauk. dumka, 1966. – S. 5–19. (In Ukrainian).
4. Heohrafichna entsyklopediya Ukrayiny: v 3 t. T. 1 / red. kol.: O. M. Marynych ta in. – 1989. – 416 s. (In Ukrainian).
5. Derzhavnyy vodnyy kadastr: oblik poverkhnevykh vodnykh obektiv [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://geoportal.davr.gov.ua:81/ (In Ukrainian).
6. Zahalna hidrolohiya : [pidruchnyk] / V. K. Khilchevskyy, O. H. Obodovskyy, V. V. Hrebin ta in. – K.: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyyivskyy universytet», 2008. – 399 s. (In Ukrainian).
7. Zaleskyy I. I. Shatske poozerya: Heolohichna budova ta hidroheolohichni umovy / I. I. Zaleskyy, F. V. Zuzuk, V. H. Melnychuk, V. V. Mateyuk, H. I. Brovko. UNSPECIFIED. Skhidnoyevrop. nats. un-t im. Lesi Ukrayinky, Lutsk. – T. 1, 2014. – 190 s. (In Ukrainian).
8. Karta Polesya s oboznacheniyem liniy nivelirovki [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.etomesto.ru/map-

belarus_polesie_hodovye-linii-1874/(In Russian).
9. Kruber A. A. Obshcheye zemlevedeniye. M.-L.: Uchpedgiz,1938. – 469 s. (In Russian).
10. Lviv: Kompleksnyy atlas / vidp. red. O. I. Shabliy. – K.: DNVP «Kartohrafiya», 2012. – 192 s. (In Ukrainian).
11. Pryroda Lvivskoyi oblasti / za red. K. I. Herenchuka. – Lviv: Vyshcha shkola, 1972. – 151 s. (In Ukrainian).
12. Pryroda Volynskoyi oblasti / za red. K. I. Herenchuka. – Lviv: Vyshcha shkola, 1975. – 147 s. (In Ukrainian).
13. Rudnytskyy S. Znadoby do morfolohiyi Pidkarpatskoho stochyshcha Dnistra / S. Rudnytskyy / Zb. matem.-pryrod. sektsiyi NTSH. – T. 2. – 1907. – 79 s. (In Ukrainian).
14. Russkoye geograficheskoye obshchestvo [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: https://www.rgo.ru/ru/grant/landshaftno-istoricheskaya-ekspediciya-ural-granica-evropy-i-azii (In Russian).
15. Savka H., Shushnyak V. Landshaftno-sozolohichnyy analiz heosaytiv Ukrayinskoho Roztochya / Heoturyzm: praktyka i dosvid. Mater. II mizhnar. nauk.-prakt. konf. (5–7 travnya 2016 r., Lviv). – Lviv: NVF «Karty i Atlasy», 2016. – S. 64–66. (In Ukrainian).
16. Savka H. S., Shushnyak V. M. Landshaftno-krayeznavchi marshruty v okolytsyakh Roztots′koho landshaftnoho-heofizychnoho statsionaru / Dovhoterminovi sposterezhennya dovkillya: dosvid, problemy, perspektyvy: materialy Mizhnar. nauk. seminaru (Lviv–Bryukhovychi, 10–12 travnya 2019 r.). – Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2019. – S. 176– 178. (In Ukrainian).
17. Stepaniv O. Suchasnyy Lviv: [putivnyk] / Olena Stepaniv. – Krakiv; Lviv, 1943. – 168 s. (In Ukrainian).
18. Osnovy zahalnoyi hidrolohiyi / za red. Levkivskoho S.S. – K: Vyshcha shkola, 1975. – 192 s. (In Ukrainian).
19. Shushnyak V., Savka H. Problemy fizyko-heohrafichnoyi rehionalizatsiyi Roztochchya // Fizychna heohr. ta heomorf. – K.: VHL Obriyi, 2014. – Vyp. 46, T. 2. – S. 222–230). (In Ukrainian).
20. Shushnyak V. M., Savka H. S., Verheles YU. Rezultaty inventaryzatsiyi vodnykh obektiv m. Lvova / Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya: Heohrafichna / Lvivskyy nats. un-t im. I. Franka. – Lviv, 2014. – Vyp. 48. – S. 322–327. (In Ukrainian).
21. Shushnyak V., Shelest D., Savka H., Shuliha YE. Osoblyvosti fizyko-heohrafichnoho polozhennya Natsional′noho pryrodnoho parku «Pivnichne Podillya» // Pryroda Volyni y Podillya: doslidzhennya ta okhorona: Materialy Pershoyi mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (m. Brody, 3–5 chervnya 2015 roku). – Lviv: Liha-Pres, 2015. – S. 63–68. (In Ukrainian).
22. Yavorskyy B. I., Savka H. S., Shushnyak V. M. Novi heoturystychni marshruty vizyt-tsentru «Vereshchytsya» Yavorivskoho natsionalnoho pryrodnoho parku / Pryrodookhoronni, ekoosvitni, rekreatsiyno-turystychni ta istoryko-kulturni aspekty staloho rozvytku Roztochchya: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konferentsiyi, prysvyachenoyi 20-richchyu stvorennya Yavorivskoho natsionalnoho pryrodnoho parku. – smt Ivano-Frankove; Lviv: ZUKTS, 2018. – S. 299–308. (In Ukrainian).
23. Zlewnie rzek Bugu i Narwi. Zasoby wodne i przyrodnicze: Monografia, Wyższa Szkoła Ekologii i Zarz ądzania w Warszawie. – Warszawa, 2007. – 448 s. (In Polish).
24. Jahn A. Północna krawędź Podola i historia jej badań // Czasopismo geograficzne // Polskie towarystwo geograficzne. – T. LX, zeszyt 3. – 1989. – S. 353–365. (In Polish).
25. Plan królewskiego stołecznego miasta Lwówa (z entklawą Jalowiec takze Maszów. I cześć. – Lwów. – 1890. (In Polish).
26. Pol W. Północny wschód Europy pod względem natury, Prelekcje W. Pola, z. 1, Drukarnia Uniwersytecka, Kraków, 1851. – S. 94–111. (In Polish).
27. Rudnicki S. Polemika w sprawie historii doliny Dniestru // Kosmos – Lwów, 1907. – Rocz. 32. – S. 91–92. (In Polish).
28. Romer E. Odpowiedź Dr. Stefanowi Rudnickiemu w sprawie historyi doliny Dniestru. 1907 s. 93–94. Kosmos. – Lwów, 1907. – Rocz. 32. (In Polish).
29. Roth, M., R. Nobis, V. Stetsiuk, I. Kruhlov (Eds) (2008): Transformation processes in the Western Ukraine – Concepts for a sustainable land use. Weißensee Verlag Berlin 2008. 602 pages.
30. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – T. 5: [Kutowa Wola – Malczyce] / Red.: Chlebowski Bronisław, Sulimierski Filip, Walewski Władysław. – Warszawa, 1884. – 960 s. (In Polish).
31. WISE – Water Information System for Europe is the European information gateway to water issues [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://water.europa.eu/
32. 2rouesenliberté [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: https://www.2rouesenliberte.fr/divisiora-2012/ (In French).

Надійшла до редколегії /Received Editorial Board 17.06.2020